

УДК 130.3

<https://orcid.org/0000-0003-2832-8107>

ХРИСТІЯНСЬКА ЕТИКА В ПРАКТИКАХ РОДИННОГО ВИХОВАННЯ

О.В. Єськова, аспірант кафедри філософії ХНПУ ім. Г.С. Сковороди

У даній статті розкривається значення основ християнської етики у практиці родинного виховання, взаємодія батьків та педагогів у процесі виховання та формування системи морально-етичних цінностей школярів. Характеризуються основні християнські цінності. Розглядаються питання виховання родинних моральних та духовних цінностей учнів. Обґрунтовується роль родини у процесі виховання морально-етичних якостей підростаючого покоління.

Ключові слова: родинне виховання, морально-етичні цінності, християнська етика, духовність, учні.

Актуальність проблеми. Одним із найбільш важливих завдань національної освіти на сучасному етапі розвитку є звернення до духовних основ, шляхів орієнтування особистості у системі цінностей людства та мотивації життєвих прагнень і перспектив самореалізації молодшої людини.

Необхідність вирішення проблем духовного відродження українського суспільства викликала значний інтерес до питань виховання підростаючого покоління. Великого значення набуває філософсько-культурологічне осмислення християнських традицій у духовному житті людини, їх співвідношення та взаємодія з ціннісними орієнтаціями сучасного суспільства. Так, відомий американський публіцист ХХ ст. Серафім Роуз вважав, що сучасний світ «лежить у злі». Спасіння від цього зла він бачив у вихованні на основі християнських цінностей «добропорядних дітей». Відсутність у дітей понять авторитету та слухняності, ввічливості, є, на його думку, основним недоліком родинного виховання. «Із таких дітей, – вважав ієромонах Серафім, – виростають люди, що шукають постійних розваг та зручностей» [2, с. 67].

Таким чином, особливої уваги заслуговує проблема виховання та процесу формування системи цінностей школярів, так як саме вони

знаходяться на порозі життєвого та професійного вибору. Вивчення досягнень та досвіду народної педагогіки, християнської етики у питаннях родинного виховання та формування системи цінностей є основоположним для проектування майбутнього у сучасного молодого покоління.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблему виховання системи цінностей особистості досліджували філософи, мислителі та педагоги різних країн та епох (Н. Бердяєв, П. Блонський, К. Вентцель, А. Духнович, Я. Коменський, А. Макаренко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, П. Юркевич, М. Стельмахович та ін.).

Педагогічний аспект прищеплення учням духовно-моральних цінностей у рамках родинного виховання розкривається у роботах Ю. Азарова, С. Акутіної, А. Бойко, Е. Бондаренко, А. Макаренко, А. Мудрика, В. Сухомлинського та інших вітчизняних і зарубіжних вчених [1, 5, 9–10].

Таким чином, **метою** написання даної публікації є дослідження застосування основ християнської етики у практиці родинного виховання.

Як відомо, християнська етика – це етика, що засновується на природних, соціальних фактах моралі, а також на одкровенні Богом людині моральних істин. Найважливішим же моральним принципом християнства є любов, яка проявляється як у відношеннях між людьми, так і у відношенні до усього живого та неживого [6, с. 53]. Отже, сьогодні все частіше християнська етика розглядається як важливий фактор виховання та формування почуття любові та моральних якостей підростаючих поколінь [8].

Цікавими на процес виховання є погляди Л.М. Толстого. Він вважав, що моральність походить від релігії, котра повинна бути основним предметом будь-якої освіти. Людина без релігії, на його думку, «так же не можлива, як і людина без серця» [11, с. 45].

Як відмічав видатний педагог В. Сухомлинський, покращення родинного виховання – одна із найважливіших соціальних проблем, від вирішення якої залежить майбутнє нашого суспільства, моральний лик молоді: «Сім'я – це джерело, водами якого живиться повноводна ріка нашої

держави. На моральному здоров'ї сім'ї будується педагогічна мудрість школи», – вважав Сухомлинський [10]. На думку дослідника, дитина є «дзеркалом сім'ї», у якому відображаються моральні принципи батьків [9, с. 89].

Схожу думку висловлює і російський релігійний філософ А.І. Ільїн. Він вважав, що виховання дитини у родині починається із перших хвилин її життя. В основі родинного виховання лежить приклад батьків, їх внутрішня духовність, в якій беруть участь та яку відчують діти. Головне у системі родинного виховання він бачив у вдосконаленні особистості на основі християнських принципів [3, с. 246].

Таким чином, виховання та формування засад моральної особистості починається, перш за все, у родині. Для християн шлюб завжди був не лише юридичним договором, та засобом продовження роду, а в першу чергу, як вважав Іоанн Златоуст, «тайнством любові», «вічним єднанням подружжя одне з одним у Христі» [4, с. 82]. «Так що їх уже не двоє, але вони – одна плоть. Таким чином, Бог з'єднав їх одним ярмом, яке людина не повинна розділяти» (Матвія 19:6) [7].

Християнство розглядає сім'ю як «малу церкву». Але, сьогодні, на жаль, сучасна економічна та суспільна криза призвела і до кризи сім'ї. Втрачено головуюче положення батька у родині («Тому що чоловік – глава для дружини, як і Христос – голова зібрання та спаситель цього тіла» (Ефесянам 5:53) [7]. Батьки, зайняті роботою та кар'єрою, значно менше приділяють уваги вихованню дітей. Більш того, постійно погіршується економічний стан родини, що пов'язано із втратою членами сім'ї роботи або зниженням рівня заробітної платні, збільшенням ціни на товари та послуги, зниженням рівня медичного обслуговування тощо. Як наслідок, у таких сім'ях виникають такі негативні соціальні явища як алкоголізм, наркоманія тощо. Таким чином, втрачається виховний та культурний потенціали сім'ї. Батькам варто пам'ятати, що родина для дитини – це сфера буття. Не маючи позитивного прикладу від членів родини, дитина змінює свої моральні

стереотипи у гіршу сторону.

Саме тому, на нашу думку, основним завданням родинного виховання було та залишається виховання у душі основних християнських заповідей, засвоєння християнських традицій. Усе це сприяє формуванню у душі дитини життєвих орієнтирів, які захищають від деградації особистості. Адже принципи християнської етики мають універсальний характер, і їх дотримання сприяє духовному оздоровленню не лише родини, а й суспільства загалом.

Родина – це перший та головний вихователь нового покоління, адже духовне багатство особистості, погляди та інтереси, здібності у багато чому залежать від того, у яких умовах проходить процес їх формування у дитинстві та юності.

Аналіз джерел показав, що основними завданнями родинного виховання є:

- виховання фізично, морально та духовно здорової дитини, забезпечення необхідних соціальних та економічних умов для повної реалізації можливостей розвитку дитини;
- неперервність, тривалість та різноманіття виховного впливу;
- створення атмосфери емоційної захищеності, тепла, любові, умов для розвитку почуттів дитини, її самореалізації;
- засвоєння сімейних морально-духовних цінностей, ідеалів, культурних традицій, моральних форм взаємодії між людьми у соціумі, виховання належної культури поведінки, прищеплення дитині почуттів праведності, справедливості, гідності, честі, людяності, милосердя, співчуття тощо;
- статеве виховання;
- виховання дитини свідомим громадянином – патріотом своєї країни;
- формування естетичних смаків та почуттів, вміння розпізнавати красиве та потворне у житті та мистецтві, поважати прекрасне у людських вчинках, забезпечення умов для творчої діяльності;

- забезпечення духовної єдності поколінь, збереження родинних традицій, сімейних реліквій, вивчення родоводу;
- залучення дитини до народних традицій, звичаїв та обрядів, виховання у них національної свідомості та самосвідомості [1].

Узагальнюючи вищесказане, можна зробити висновок, що родинне виховання – це невід’ємна частина національної системи виховання, обумовлена формою соціалізації дітей у мікросередовищі взаємодії декількох поколінь, направленої на повноцінний гармонічний розвиток особистості.

А. Макаренко у своїй роботі «Книга для батьків» приділяє значну увагу родинному вихованню дитини, акцентує значення працьовитості у сім’ї, формування культурних навиків, статевого виховання тощо. Виховання, як відмічав дослідник, є процесом соціальним у широкому сенсі цього слова; виховує дитину (добре чи погано) усе – природа, середовище, явища, речі, але перш за все люди – «і з них на першому місці батьки та педагоги» [5].

Усі вказані аспекти виховання безпосередньо впливають на формування у дитини родинних морально-етичних цінностей, перші паростки яких виходять із родини, тому доволі важко переоцінити їх значення у виховному процесі. Моральні відношення у родині накладають відбиток на все життя людини, оскільки їх вплив пов’язаний із значними переживаннями, у яких закладаються основи усього морального відношення людини до оточуючого середовища, до праці, до суспільства в цілому.

У Концепції сімейного виховання вказано, що «сучасна сім’я повинна стати головною ланкою у вихованні дитини, забезпечити їх належні матеріальні та педагогічні умови для фізичного, морального та духовного розвитку» [12].

Вивчаючи досвід педагогічної практики, можна виявити, що більшість батьків та педагогів зустрічаються із проблемою пошуку ефективних шляхів взаємодії школи та родини з метою виховання у дітей стійких морально-етичних цінностей. І саме основи християнської етики, на нашу думку, є важливим фактором у взаємному вихованні духовної та свідомої особистості

як з боку родини, так і зі сторони школи.

Саме родина є основою, джерелом формування моральних засад християнської етики дитини. Під моральними засадами ми розуміємо світоглядні уявлення та установки, що ґрунтовані на відповідальності та самосвідомості, високому рівні духовної культури людини, розумінні інституту сім'ї як найвищої духовно-моральної цінності, за допомогою якої формується найвища цінність добра – сукупність дій, принципів та норм моральної поведінки.

Висновок. Таким чином, застосування у родинному вихованні норм християнської етики, вивчення досвіду виховання сімейних морально-етичних та духовних цінностей може вирішити ряд складних проблем, з якими мають справу більшість педагогів та батьків у процесі виховання майбутніх поколінь.

Список використаних джерел

1. Акутина С. П. Формирование у старшеклассников семейных духовно-нравственных ценностей во взаимодействии семьи и школы: дис. д-ра пед. наук: 13.00.01. Н. Новгород, 2010. 511 с.
2. Иеромонах Серафим Роуз. Святое Православие – XX век. М.: Донской монастырь, 1992. 254 с.
3. Ильин И. А. Кризис безбожия. М.: ДАРЪ, 2005. 496 с.
4. Каспаров Г. С. Иоанн Златоуст о воспитательной функции семьи // Страницы истории педагогики. Пятигорск: Изд-во ПГЛУ, 2004. Вып. 22. С. 79 – 85.
5. Макаренко А. С. Книга для батьків: Лекції про виховання дітей. К.: Радянська школа, 1973. 336 с.
6. Пирог Г. В. Морально-етичні основи християнських цінностей. Історія релігій в Україні // Праці XIII-ї міжнародної наукової конференції. Львів, 2003. С. 49 – 53.
7. Священне Письмо: Переклад нового світу. Рим, Via della Bufalotta, 2007. 1787 с.
8. Сорокіна Є. О. Народна фамілогія у формуванні сучасної української родини: // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць. Вип. IV. Ч. II. Слов'янськ: СДПУ. 011. С. 236 – 243.
9. Сухомлинский В. А. Мудрость родительской любви. М.: Прогресс, 1990. 112 с.
10. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. К.: Радянська школа, 1978. 263 с.
11. Толстой Л. Н. Педагогические сочинения / сост. Н. В. Кудрявая; Акад. пед. наук СССР. М.: Педагогика, 1989. 544 с.
12. Щербань П. Концепція «Сім'я і родинне виховання» // Рідна школа. 1996. № 11–12. С. 15 – 20.

References

1. Akutina S. P. Formation of high school students' family spiritual and moral values in the interaction of family and school: diss. Dr. Ped. Sciences: 13.00.01. N. Novgorod, 2010. 511 p.
2. Hieromonk Seraphim Rose. Holy Orthodoxy – XX century. M.: Donskoy Monastery, 1992. 254 p.

3. Ilyin I. A. The crisis of godlessness. M.: DAR, 2005. 496 p.
4. Kasparov G. S. S. John Chrysostom on the educational function of the family // Pages of the history of pedagogy. Pyatigorsk: Publishing house of PGLU, 2004. Extract. 22. P. 79 – 85.
5. Makarenko A. S. The book for parents: Lectures on the upbringing of children. K.: Soviet school, 1973. 336 p.
6. Pirog G. V. Moral and ethical foundations of Christian values. History of Religions in Ukraine // Proceedings of the XIII International Scientific Conference. Lviv, 2003. P. 49 – 53.
7. Sacred Letter: Translation of the New World. Rome, Via della Bufalotta, 2007. 1787 c.
8. Sorokina Ye. O. National Semiotics in the Formation of a Modern Ukrainian Family: // Humanization of the Educational Process: Sb. sciences works Whip IV Ч. II. Slavyansk: SDPU. 011. P. 236 – 243.
9. Sukhlominsky V. A. The wisdom of parental love. M.: Progress, 1990. 112 p.
10. Sukhomlinsky V. O. Parents Pedagogy. K.: Soviet school, 1978. 263 p.
11. Tolstoy L. N. Pedagogical writings / comp. NV Kudryavaya; Acad ped Sciences of the USSR. M.: Pedagogika, 1989. 544 p.
12. Shcherban P. Concept «Family and Family Education» // Native School. 1996. No. 11 – 12. P. 15 – 20.

ХРИСТИАНСКАЯ ЭТИКА В ПРАКТИКЕ СЕМЕЙНОГО ВОСПИТАНИЯ

Е.В. Еськова

В данной статье раскрывается значение основ христианской этики в практике семейного воспитания, взаимодействие родителей и педагогов в процессе воспитания и формирования системы морально-этических ценностей школьников. Характеризуются основные христианские ценности. Рассматриваются вопросы воспитания семейных нравственных и духовных ценностей учащихся. Обосновывается роль семьи в процессе воспитания морально-этических качеств подрастающего поколения.

Ключевые слова: семейное воспитание, морально-этические ценности, христианская этика, духовность, ученики.

CHRISTIAN ETHICS IN FAMILY EDUCATION PRACTICES

O.V. Yeskova

This article reveals the importance of the principles of Christian ethics in the practice of family education, the interaction of parents and teachers in the process of education and the formation of the system of moral and ethical values of schoolchildren. The questions of raising the family moral and spiritual values of the students are considered. The role of the family in the process of educating the moral and ethical qualities of the younger generation is substantiated.

One of the most important tasks of national education at the present stage of development is the approach to the spiritual foundations, ways of orienting the person in the system of values of mankind and motivation of life aspirations and prospects of self-realization of the young person.

Today, the problem of education and the process of forming the value system of schoolchildren deserves special attention, as they are on the verge of life and professional choices. Studying the achievements and experience of folk pedagogy, Christian ethics in matters of family education and the formation of a system of values is fundamental to designing the future in the modern young generation.

Analysis of recent research and publications. Philosophers, thinkers and educators of different countries and epochs studied the problem of upbringing the system of values of personality (N. Berdyaev, P. Blonskii, K. Ventzel, A. Dukhnovich, Y. Komensky, A. Makarenko, V. Sukhomlinsky, K. Ushinsky, P. Yurkevich, M. Stelmakhovich, etc.)

The pedagogical aspect of instilling students spiritual and moral values in the framework of family education is disclosed in the works of Yu. Azarov, S. Akutina, A. Boyko, E. Bondarenko, A. Makarenko, A. Mudrik, V. Sukhomlinsky and other domestic and foreign scientists.

Thus, the purpose of the article is to study the application of the foundations of Christian

ethics in the practice of family education.

As you know, Christian ethics is an ethics based on the natural, social facts of morality, as well as God's revelation of man's moral truths. The most important moral principle of Christianity is love, which manifests itself both in relation to people and in relation to all living and inanimate. So, today, increasingly Christian ethics is seen as an important factor in education and the formation of a sense of love and moral qualities of younger generations.

Key words: family education, moral and ethical values, Christian ethics, spirituality, students.